

نقد کتاب ۱۰۰۱ اختراع، میراث مسلمانان در جهان ما

کوششی برای پرکردن یک حفره هزار ساله

ناهید بربری

ولی حق موضوع آن چنان که باید ادا نشده است. در غرب نه تنها سوءتعبیرها و درک‌های نادرست زیادی درباره ماهیت اسلام وجود دارد، مواردی هم از بی‌اعتنایی و نادیده گرفتن دینی که فرهنگ و تمدن جهان اسلام بر گردن فرهنگ و تمدن جهان دارد، مشاهده می‌شود.

تاریخ اروپا به سه دوره تقسیم شده است: تاریخ قدیم؛ قرون وسطا؛ دوره جدید که تاریخ جدید از رنسانس شروع می‌شود. رنسانس یا دوره نوزایی، جنبش فرهنگی مهمی بود که آغازگر دورانی از انقلاب علمی و اصلاحات مذهبی و پیشرفت هنری در اروپا شد. **ایان باربور** در کتاب «علم و دین» می‌گوید: «برآمدن و بالا گرفتن علم جدید یک پدیده پیچیده اجتماعی است که چندین قرن به طول انجامیده و از عوامل متعددی تأثیر پذیرفته است... تعیین عوامل و کسانی که باعث به‌وجود آمدن رنسانس شدند، کاری است که مشکل، اما یکی از این عوامل را جنگ‌های صلیبی می‌دانند که بین مسیحیان و مسلمانان به مدت ۲۰۰ سال درگرفت. این جنگ‌ها گرچه به شکست مسیحیان انجامید، ولی موجب آشنایی آنان با علوم

کتاب «۱۰۰۱ اختراع، میراث مسلمانان در جهان ما»، تألیف پروفیسور **سلیم الحسنی**، شامل هفت بخش کلی در موضوعات خانه، مدرسه، بازار، بیمارستان، شهر، دنیای پیرامون، جهان و نیز یک بخش شامل مراجع است. این کتاب توسط «نشر طلایی» و با همکاری مترجمانی چون دکتر سیاوش شایان، دکتر سعید علی تاجر، دکتر محمد کرام‌الدینی، منصور ملک‌عباسی، و افسانه حجتی طباطبایی منتشر شده و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

این کتاب در گروه کتاب‌های مرجع، همراه با ۱۴ اثر دیگر در جشنواره دهم مورد مطالعه، بررسی و ارزیابی قرار گرفت و از جمله آثاری است که می‌کوشد تا حدود زیادی از تاریخ دهه‌های میانه و دوران تاریک تمدن غرب پرده بردارد و سهم عظیم فرهنگ و تمدن اسلامی را در میراث علمی و فرهنگی جهان امروز آشکار سازد. در اکثر آثاری که غربیان درباره تاریخ علم نوشته‌اند، نقش و سهم فرهنگ تمدن اسلامی در پایه‌گذاری و پیشرفت علوم گوناگون تا حدود زیادی مغفول مانده است. البته در بعضی از دایرةالمعارف‌هایی که به موضوع تاریخ علم پرداخته‌اند، اشاراتی به این موضوع شده،

و معارف مشرق‌زمین و مسلمانان شد و پیامدهای بزرگی را برای آنان به همراه داشت.»

مقدمه کتاب ۱۰۰۱ اختراع، میراث مسلمانان در جهان ما، به «دوران سیاه»، یعنی دورانی که هزار سال از تاریخ مهندسی علم گم شده است، اشاره می‌کند؛ این دوره که از سال ۴۵۰ تا سال ۱۴۹۲ میلادی طول کشیده، هیچ‌گاه و در هیچ‌جا مورد بحث قرار نگرفته است. جهان اسلام در سده‌های میانه که از آسیای مرکزی تا کناره‌های اقیانوس اطلس گسترده بود، جهانی بود که در آن تنها متفکران، اندیشمندان و اهل علم به موفقیت و اوج رشد و شکوفایی دست می‌یافتند. اما از آنجا که اسلام را دشمن غرب می‌دانند و آن را یک فرهنگ، جامعه و نظام تفکر بیگانه و مخالف تلقی می‌کنند، نادیده می‌انگارندش و ارتباط آن را با تمدن خود حذف می‌کنند.

پیوستگی و تداوم، اصلی اساسی و مهم، به‌ویژه در پیدایش و بالندگی علوم است. هیچ علمی به‌طور اتفاقی و شانسی ظاهر نمی‌شود. آنچه بیش از هر عاملی تمدن‌ها را به پیش می‌برد، اختراعات و نوآوری‌ها، معماری‌ها، پزشکی، ریاضیات، شعر و اندیشه‌هاست. زمانی که سایر ملت‌ها از اندیشه و اندیشیدن می‌ترسیدند، تمدن اسلام با تکیه بر اندیشه و خرد، رشد و نمو پیدا کرد، اندیشیدن را زنده نگاه داشت و آن را به تمدن‌های دیگر منتقل کرد. در واقع، بدون همکاری و مشارکت ریاضی‌دانان مسلمان صنعت و فناوری امروز شکل نمی‌گرفت و به وجود نمی‌آمد. این پیشگامان مسلمان بودند که با فعالیت‌های علمی خود تأثیر مثبتی بر تمدن امروز به ویژه در عرصه‌های شیمی، پزشکی، زیست‌شناسی، جبر، مهندسی، معماری، هنر، کشاورزی و بسیاری از صنایع تولیدی گذاشتند.

پیشروان مسلمان در عرصه‌های علم و فناوری، ایمان و تعهد مذهبی خود را با انجام کارهای مفید و خدمت به جامعه، چه مسلمان و چه غیرمسلمان، نشان داده‌اند. سخنرانی‌هایی که توسط مؤلف و دیگران پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی (۲۰ شهریور ۱۳۸۰ هجری شمسی) - که به ویرانی مرکز تجارت جهانی و برج‌های دوقلوی آمریکا انجامید - در بریتانیا و سایر کشورها ترتیب داده شد، توجه شمار زیادی از مردم را از طبقات مختلف اجتماعی به موضوع

نقش عظیم مسلمانان در پیشرفت و توسعه تمدن بشری، جلب کرد. **سلیم‌الحسنی** در تألیف این کتاب، با تحقیق و تتبع در تاریخ کشورهای اسلامی و با استفاده از منابع زیادی که در دست داشته، همگان را با میراث حقیقی مسلمانان آشنا کرده است. او کوشیده است ارائه فهرستی از منابع و نسخ خطی مسلمانان، وظیفه خطیر و ارزشمند خود را در بیان واقعیات تاریخی و آشنا ساختن مردم به‌ویژه نوجوانان و جوانان با نقش و سهم فرهنگ و تمدن مسلمانان در تمدن عظیم بشری، ادا کند.

این کتاب که در اصل به زبان عربی تألیف شده است، فهرستی از منابع و نسخ خطی مسلمانان را که اغلب به فارسی ترجمه نشده‌اند و در دسترس فارسی‌زبانان نیستند، معرفی کرده است. به همین دلیل فهرستی از کتاب‌های ترجمه شده توسط ناشر به جای فهرست یادشده که در کتاب فروشی‌ها و کتابخانه‌های ایران قابل دسترس هستند، ارائه شده است.

پروفیسور سلیم‌الحسنی هدف از تألیف این کتاب را بالا بردن آگاهی مردم درباره میراث هزارساله مسلمانان (از قرن ۷ تا ۱۷ میلادی / قرن اول تا ۱۱ هجری قمری)، برانگیختن جوانان به الهام گرفتن از پیشینیان - مسلمان و غیرمسلمان - برای پیدا کردن سرمشق‌های

مناسب حرفه‌ای در حوزه‌های علم و مهندسی، تشویق و ترویج، ابداع و نوآوری فناورانه و علمی به‌عنوان روشی سازنده و مثبت برای بیان باورهای فردی، به‌عنوان جایگزینی برای انزوای مذهبی و افراطی‌گری، پل زدن بین درون‌مایه تاریخ علم، صنعت و هنر با پیشرفت‌های معاصر، ذکر کرده است.

امید است فرزندان برومند ایران‌زمین نیز با مساعی ارزشمند معلمان، نویسندگان، مترجمان و سایر دست‌اندرکاران کشورمان بتوانند گام‌های بلندی در پیشرفت و توسعه علمی - فناوری، در دستیابی به فناوری برتر روز دنیا بردارند و موجبات سربلندی، فخر و مباحات ملی میهنمان را فراهم کنند.

این پیشگامان مسلمان بودند که با فعالیت‌های علمی خود تأثیر مثبتی بر تمدن امروز به ویژه در عرصه‌های شیمی، پزشکی، زیست‌شناسی، جبر، مهندسی، معماری، هنر، کشاورزی و بسیاری از صنایع تولیدی گذاشتند

